Despre schimbare la nivelul bibliotecilor în era globalizării

Dr. Octavia-Luciana Porumbeanu
Catedra de Ştiinţele Informării şi Documentării,
Facultatea de Litere, Universitatea din Bucureşti
E-mail: octavialuciana@yahoo.com

Dr. Octavia-Luciana Porumbeanu este lector la Catedra de Ştiinţele Informării şi Documentării de la Facultatea de Litere a Universităţii din Bucureşti. Predă cursuri de managementul cunoaşterii, utilizatorii de informaţii şi documentare. Interesele sale actuale de cercetare sunt generarea cunoaşterii la nivelul organizaţiilor, cultura organizaţională şi activităţile şi comportamentul utilizatorilor în procesul de căutare a informaţiei.

Rezumat

Articolul abordează tema bibliotecilor - organizaţii care au trecut prin numeroase transformări de-a lungul timpului - în contextul schimbărilor generate de globalizare şi dezvoltarea continuă a tehnologiilor informaţiei şi comunicaţiilor şi subliniază faptul că, în aceste condiţii, bibliotecile trebuie să-şi reformeze managementul, să-şi adapteze în permanenţă serviciile şi produsele pe care le oferă utilizatorilor pentru a-şi menţine şi consolida o poziţie importantă pe piaţa furnizării de informaţie şi a transferului de cunoaştere.

Cuvinte cheie: *Biblioteci, Schimbare, Globalizare, Transferul cunoaşterii*

Schimbările generate de ultimul val al globalizării au pus bibliotecile, alături de alte tipuri de organizaţii şi de societate ca întreg, în faţa unor provocări la care au trebuit să reacţioneze, să răspundă într-un fel sau altul. Un element esenţial al globalizării, fenomen care trebuie văzut ca parte a unei dezvoltări durabile, este educaţia - o condiţie obligatorie a dezvoltării sociale, economice, politice etc. Pentru a se ajunge însă la o educaţie durabilă este necesară extinderea parteneriatelor şi programelor internaţionale, interconectarea centrelor de excelenţă, amplificarea cercetării în vederea îmbunătăţirii calităţii educaţiei. De asemenea, rezultatele cercetărilor vor trebui să fie accesibile unui public cât mai larg şi trebuie

BDD-A27114 © 2005-2006 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:01:40 UTC)

dezvoltată o strategie de comunicare a cunoaşterii cât mai bună. În această zonă bibliotecile pot juca un rol hotărâtor.

Bibliotecile se numără printre cele mai vechi instituţii socio-culturale, cu un rol determinant în evoluţia civilizaţiei umane prin funcţiile pe care le îndeplinesc: custodială, educaţională, estetică şi informaţională. Ele fac parte din toate sistemele societăţii şi de-a lungul secolelor s-au dovedit a fi parteneri ai schimbării, intrând în paradigme noi de multe ori şi trecând prin numeroase etape de dezvoltare care au dus la consolidarea poziţiei pe care o deţin în societate.

Bibliotecile nu mai reprezintă astăzi doar structuri de conservare si utilizare a rezultatelor creaţiei umane, ele sunt structuri de relaţie cu utilizatorii lor, structuri deschise, flexibile. O serie de modificări în organizarea funcţiilor şi serviciilor lor provin din faptul că ele au încetat de mult să mai fie singura sursă importantă de informaţie. S-au văzut astfel în situaţia de a trebui să facă faţă concurenţei determinate de apariţia altor organizaţii specializate în transferul informaţiei. Pentru a-şi păstra poziţia pe această piaţă, bibliotecile au trebuit şi trebuie să-şi îmbunătăţească în permanenţă oferta de servicii şi produse pe care le pun la dispoziţia utilizatorilor, să-şi întărească rolul de furnizor de informaţii pe care îl au la nivelul societăţii.

O problemă principală în privinţa schimbării este cea a ritmului şi a cantităţii acesteia. Pentru a fi de succes, schimbarea necesită interacţiune la nivelul factorului uman şi coordonare la nivelul factorului tehnologic (Stueart & Moran, 1998). În biblioteci este nevoie de un management competent, modern, superior pentru a face faţă forţelor schimbării. Aceste organizaţii trebuie să funcţioneze bine şi eficient, indiferent de condiţii, ele trebuie să furnizeze produse şi servicii de calitate utilizatorilor lor. Şi se poate constata că de-a lungul diferitelor etape pe care le-au traversat în evoluţia lor, bibliotecile au adoptat şi şi-au adaptat multe elemente şi principii de management din zona afacerilor, industriei etc. Acum putem vorbi de o maturizare a concepţiei de management în sfera acestor organizaţii implicate în transferul de informaţii şi este evident că în activităţile acestor structuri se aplică întreaga varietate de concepte manageriale existente: managementul ştiinţific, managementul relaţiilor umane, managementul cantitativ, managementul calităţii etc.

Încurajarea şi facilitarea schimbării în biblioteci presupune acceptarea unor idei şi concepte noi, deprinderea unor calificări şi competenţe noi, renunţarea la tehnici şi modele învechite şi modificarea tiparelor de comportament tradiţionale. R. Stueart şi B. Moran (1998) percep biblioteca

BDD-A27114 © 2005-2006 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:01:40 UTC)

ca un sistem deschis care, primind informaţii din exterior, le transformă şi le pune la dispoziţia mediului social în care funcţionează. Cei doi specialişti consideră că biblioteca dispune de o serie de subsisteme (subsistemul social, subsistemele psiho-sociale, subsistemul structural, subsistemul tehnic) care reacţionează la ciclul schimbării. În biblioteci, accentul cel mai important în ceea ce priveşte schimbarea ar trebui pus la nivelul proceselor de comunicare, participare şi învăţare, deoarece astfel se poate crea o cultură continuă a inovării în aceste organizaţii. (Pugh, 2000).

Globalizarea, cu toate schimbările semnificative şi rapide pe care le-a determinat în mediul economic şi social, tehnologiile informaţiei şi comunicaţiilor şi accesul global la informaţie, mediul tot mai competitiv, creşterea volumului informaţiei electronice, toate au avut şi continuă să aibă un impact profund asupra bibliotecilor, asupra profesioniştilor din aceste structuri şi asupra educaţiei şi instruirii lor. Noile tehnologii au dus la îndepărtarea barierelor geografice şi la crearea unui context bibliotecar global, la o societate interconectată. Au contribuit la tranziţia de la o bibliotecă tradiţională la una modernă, electronică. Bibliotecile oferă în prezent o gamă mult mai largă de servicii şi produse, pun la dispoziţia utilizatorilor noi instrumente de informare şi învăţare. Metodele de furnizare a serviciilor s-au schimbat, de asemenea, evoluând odată cu societatea care se depărtează de modelele de comunicare formală bazate aproape exclusiv pe hârtie şi se îndreaptă tot mai mult spre informaţia şi comunicarea electronică. (Sacchanand, 2000)

S-a spus că globalizarea ameninţă natura cărţii, deoarece acest fenomen stimulează economia şi producţia, dar nu informaţia şi libertatea de a crea. ”Cartea rezistă, dar piaţa progresează ca o hoardă. (…) Bătăliile în timpul globalizării nu mai sunt purtate pentru a cuceri noi cititori sau pentru a-i crea, ci pentru a nu permite pieţei să-i lipsească de educaţie şi pentru a nu le permite cititorilor să renunţe la obiceiul de a privi cartea ca modalitatea de a se privi pe ei înşişi.” (Martínez, 2004, p. 4-5)

Odată cu o mare cantitate de informaţie şi de cărţi, globalizarea a generat şi o mare inegalitate, a sporit sărăcia şi dependenţa ţărilor mai puţin dezvoltate. Mulţi oameni nu au acces la educaţie, nu îşi pot cumpăra cărţi, şi cu atât mai puţin au acces la informaţia electronică. Mulţi oameni nu pot citi şi nu pot scrie. Pe termen lung însă, se speră că astfel de aspecte vor fi remediate şi tot mai mulţi oameni vor avea acces la carte care şi astăzi, într-un univers globalizat, rămâne un instrument unic de înţelegere, de comunicare, de cunoaştere, de libertate şi de credinţă care a triumfat de-a lungul secolelor în ciuda încercărilor şi ameninţărilor la care a fost supus.

BDD-A27114 © 2005-2006 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:01:40 UTC)

Cuvântul scris, indiferent de forma sub care se găseşte (manuscris, document tipărit sau document electronic) reprezintă memoria omenirii şi va continua să fie mult timp punctul central al activităţii bibliotecilor, indiferent de schimbările care vor interveni. (Martínez, 2004)

Într-o epocă a globalizării, aceste structuri au înţeles că este nevoie de reevaluări şi readaptări, transformări la nivelul tuturor activităţilor care se desfăşoară în cadrul lor, că este necesară o repoziţionare a lor în cadrul societăţii, o regândire şi o dezvoltare continuă a rolului şi funcţiei specialiştilor în informare. Bibliotecile au nevoie de o cultură colectivă deschisă pentru schimbare, o cultură în care învăţarea şi creativitatea sunt apreciate şi căutate şi în care dobândirea de noi abilităţi şi cunoştinţe este un proces permanent.

Bibliotecile prezentului diferă de cele din trecut şi cu siguranţă vor cunoaşte multe alte transformări şi în viitor. Este un lucru cert că, pentru a putea face faţă schimbării continue şi cerinţelor tot mai specifice ale utilizatorilor de informaţie, trebuie să se adapteze în mod permanent la condiţiile de pe piaţa transferului de informaţii şi să devină tot mai competitive. Managementul acestor structuri necesită o abordare complet diferită, caracterizată de elemente precum flexibilitate, lucru în echipă şi învăţare continuă.

Odată cu apariţia societăţii informaţionale, bibliotecile au devenit tot mai dependente de tehnologie. Accesul tot mai extins la informaţie, viteza în creştere în obţinerea informaţiei, complexitatea sporită a procesului de regăsire şi analiză a informaţiei, progresul tehnologiilor de reţea sunt doar câteva dintre elementele care au dus la modificarea mediului în care bibliotecarii lucrează. Noul mediu electronic în reţea a afectat profund lumea informaţiei şi a avut un impact major asupra rolului profesioniştilor din acest domeniu. Încercând să răspundă cât mai bine mediului în schimbare, unele biblioteci au intrat în competiţia pentru furnizarea de informaţie către zona afacerilor, industriei şi administraţiei, lucrând în parteneriat cu alte agenţii din sectorul public sau privat, altele au pierdut monopolul asupra furnizării de informaţie publică, iar cele din zona universitară au devenit doar parte a reţelei prin care utilizatorii îşi satisfac nevoile de informare etc. ”Până la urmă, totul se reduce la o singură problemă: accesul la informaţie, pentru că tehnologia a îmbunătăţit potenţialul pentru acces, dar în acelaşi timp a oferit şi mijloace pentru restricţionarea lui. Restricţiile pot ţine de abilităţile tehnice, de infrastructura tehnologică, de deciziile politice sau de capacitatea financiară.” (Feather, 2004, p.107)

BDD-A27114 © 2005-2006 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:01:40 UTC)

În calitatea lor de organizații care contribuie masiv la procesul de generare de cunoaştere nouă, la procesul de inovare prin prelucrarea, organizarea şi diseminarea informațiilor, bibliotecile sunt o componentă majoră a industriei cunoaşterii. Pe piața globală a cunoaşterii, ele reprezintă un segment important în sectorul surselor de cunoaştere şi pot acționa în vederea reducerii inegalității dintre țări, având în vedere că aceasta este accentuată de capacitatea de acces la cunoaştere şi de capacitatea de a o exploata. Bibliotecile pot acționa în vederea extinderii şi aprofundării cunoaşterii.

Ocupându-se de secole cu achiziția, organizarea şi stocarea cunoaşterii, bibliotecile îşi pot extinde în momentul actual rolul în procesul de transfer al cunoaşterii, îşi pot consolida poziția pe piața cunoaşterii şi pot contribui în mod semnificativ la edificarea unei societăți a cunoaşterii funcționale. Poziția lor privilegiată decurge din faptul că dețin capacitatea de a genera cunoaştere şi de a o disemina, stimulând în acelaşi timp capacitatea societății, în general, de a o absorbi şi utiliza. Aşadar, investiția în aceste structuri echivalează cu investiția în producerea de cunoaştere şi utilizarea eficientă a acesteia şi, implicit, în construirea unei economii a cunoaşterii puternice.

Beneficiind de o vastă experiență în satisfacerea nevoilor de informare ale utilizatorilor prin permanenta adaptare în timp a produselor informaționale şi prin implicarea utilizatorilor şi colaborarea cu ei în multe activități, bibliotecile îşi pot găsi cu uşurință locul în noua economie bazată pe servicii şi pe orientarea spre clienți.

Abilitățile pe care specialiştii din biblioteci le dețin în ceea ce priveşte extragerea, organizarea, filtrarea şi diseminarea cunoaşterii, experiența lor în activitatea de instruire a utilizatorilor îi recomandă ca actori cheie în societatea actuală bazată pe cunoaştere. Ei îşi pot utiliza pregătirea, cunoştințele şi abilitățile pentru a acționa în calitate de manageri ai cunoaşterii. Societatea cunoaşterii oferă pentru această categorie profesională şi, de fapt, pentru întreg domeniul biblioteconomiei şi ştiinței informării o oportunitate deosebită de a se dezvolta.

În viitor, bibliotecile, în ciuda transformărilor majore pe care cu siguranță le vor cunoaşte, vor continua să existe, să răspundă cererilor de informare ale utilizatorilor, să-i sprijine în căutarea şi regăsirea informației, pe scurt să-şi exercite rolul de intermediar între universul resurselor de informare şi comunitatea utilizatorilor. Dar nu se vor limita la acest rol, ci îşi vor extinde acțiunile prin implicarea tot mai activă în cercetarea şi dezvoltarea efectivă a cunoaşterii, în construirea bazelor cunoaşterii şi în transferul cunoaşterii.

BDD-A27114 © 2005-2006 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:01:40 UTC)

Bibliografie

FEATHER, John. *The Information Society. A study of continuity and change.* Fourth Edition. London: Facet Publishing, 2004.

MARTÍNEZ, Thomás Eloy. The Book in Globalization Times. În: *World Library and Information Congress. 70th IFLA General Conference and Council.* Buenos Aires, 2004. (CD-ROM)

PUGH, Lyndon. *Change Management in Information Services.* Aldershot: Gower, 2000.

SACCHANAND, Chutima. Workplace learning for information professionals in a changing information environment. În: *66th IFLA Council and General Conference*. Jerusalem, 2000.

STOICA, Ion. *Criza în structurile infodocumentare. Sensuri şi semnificaţii contemporane.* Constanța: Ex Ponto, 2001.

STUEART, Robert D.; MORAN, Barbara B. *Managementul pentru biblioteci şi centre de informare.* Ediția a 4-a. Bucureşti: Biblioteca Națională a României: ABBPR, 1998.

BDD-A27114 © 2005-2006 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:01:40 UTC)